

amely kiválóan alkalmas, hogy politikát csináló emberek politikát lophassanak észrevétlenül a könyvekbe, az olvasó tudatába. Vagyis Magyarországot, a kereszténység védelmét; hintsen félelmet, szíton gyűlöletet, uszítson a török ellen.

A Magyar Simplicissimus tehát olyan kérdéseket vet föl, amelyek más-más hangsúllyal ugyan, de magyar és német történészeket, irodalmárokat *egyaránt* foglalkoztatnak, foglalkoztatniok kell. Magyar történelem és német érdekek; magyarországi útirajz, de elsősorban német területen virágzó műfaj, amely címében a grimmelshauseni örökséget is hordozza; magyar zene- és kultúrtörténet egy német zeneszerző-író tollából; II. Rákóczi György erdélyi fejedelem alakja, politikai törekvései a 17. századi német köztudatban; felvidéki és erdélyi bányavárosok egy német hercegi történetíró leírásában – kaland és politika szoros összefonódása a 17. századi Magyarországról szóló német útleírásokban. Mindezek olyan izgalmas kérdések, amelyek megoldása német és magyar irodalomtörténészek kutatómunkáira vár. Éppen ezért sajnálatos, hogy a Magyar Simplicissimus új, NDK-beli kiadásának előkészítő munkájába éppen magyar kutatókat nem vontak be. Pedig valószínű, így elkerülhető lett volna néhány a magyar történelmet érintő tárgyi és szemléleti tévedés.

Hogy a Magyar Simplicissimus ismét kiadásra került, ez a magyar irodalomkutatásnak is rendkívül fontos állomása – reméljük, a német olvasók körében is sikert arat. Bizonyítja, hogy a török elleni háborúk, a kereszténység oly sok vérdíjat kívánó védelme, a 17. századi Magyarország egész Európa politikai életében betöltött fontos szerepe kitörölhetetlenül nyomát hagyta a német irodalomban is.

Legfőbb ideje, hogy a Magyar Simplicissimust mi is „újrafelfedezzük”!

Nemeskürty Harriet

Ungarns Geschichtsschreiber.

Hrsg. von Thomas von Bogyay, Verlag Styria, Graz–Wien–Köln. Band 1: *Die heiligen Könige*, übersetzt, eingeleitet und erklärt von Thomas von Bogyay, János Bak, Gabriel Silagi, 1976. 195 l.; Band 2: Kelemen Mikes: *Briefe aus der Türkei*, ausgewählt und eingeleitet von Gyula Zathureczky, übersetzt von Sybille Baronin Manteuffel-Szöege, kommentiert von Thomas von Bogyay, mit einem literaturgeschichtlichen Beitrag von Antal Szerb, 1978. 271 l.

A bizánci, a török és a szláv történetírók műveit bemutató sorozatok után a Styria Verlag egy, a magyar történetírók válogatott műveit német fordításban bemutató sorozatot is útnak indított, *Bogyay Tamás* szerkesztésében. A szerkesztő az első kötet élén ismerteti a vállalkozás célját: német nyelven hozzáférhetővé tenni a legfontosabb magyar elbeszélő történeti forrásokat, s ezzel elősegíteni, hogy Magyarország megszűnjön a nemzetközi történetírás számára „terra incognita” lenni.

Az 1. kötet a XI. századi magyar történet legfontosabb forrásainak fordítását közli, nevezetesen két István-legendát (a legenda minort és Hartvik művét), a két Gellért-legendát és László legendáját, s válogatást a XIV. századi krónikakompozícióinak a XI. századra vonatkozó fejezeteiből. Minthogy a fordítások, az egyes szövegcsoportok bevezetései, valamint a bőseseg jegyzetek a magyar középkor olyan kompetens kutatóitól származnak, mint maga Bogyay, valamint *Bak János* és *Gabriel Silagi*, a könyv nemcsak az eddigi eredményeket közvetíti a német olvasónak, hanem több ponton új hozzájárulást is jelent e sokat vizsgált szövegek kutatásához. A közreadók állásfoglalnak vitatott kérdésekben (pl. a Hartvik-legendája keletkezési ideje, a két Gellért-legendája kronológiája stb.), sőt Silagi szöveg-

korrekciókat is végez a Gellért-legendák Madzsar-féle kritikai kiadásához képest. Alaposan ismerik és értékesítik a kérdés újabb szakirodalmát, csupán mintha Horváth János egyes alapvető munkáival bánnának némileg mostohán.

A 2. kötet Mikes *Törökországi levelei* nagyobb részének (a 207-ből 138-nak, részben rövidített) első német fordítását nyújtja. A fordítás ugyan nem a kritikai kiadás alapján készült, de utólag egybevetették vele és ahol szükséges volt, hozzáigazították. *Zathureczky Gyula* bevezető tanulmánya Mikes életéről, valamint a leveleinek megértéséhez szükséges magyar történelmi háttérrel (kissé messziről, a honfoglalásnál kezdve) tájékoztatja az olvasót. Mikes írói értékeinek jellemzésére pedig *Szerb Antal* irodalomtörténetének Mikes-fejezetét közlik német fordításban a kötet szerkesztői. Bogyay Tamásnak a szöveghez fűzött jegyzetei, illetve egyes levelekhez kapcsolódó történelmi kommentárjai jóval többet adnak, mint a szokásos magyarázó jegyzetek: pontos felvilágosítást tartalmaznak a magyar történelemnek a német olvasó számára nem vagy kevésbé ismert fontos kérdéseiről (pl. székelyek), az egykorú politikai fejleményekről, Rákóczi környezetének fontosabb szereplőiről stb. Végül egy rövid epilógus Rákóczi hamvainak hazaszállításáról, s a rodostói emlékhely mai állapotáról tájékoztat.

Az első két mintaszerű kötet alapján minden reményünk megvan arra, hogy az *Ungarns Geschichtsschreiber* a magyar elbeszélő történelmi források megbízható és új eredményeket nyújtó német nyelvű gyűjteménye lesz.

Klaniczay Tibor

Vas István: Tengerek nélkül, Vonzások és választások, Körülbelül.

Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1978. 312, 283, 287 l. (Vas István Összegyűjtött munkái, 4. 5. 6.)

Négy és fél évtized terméséből állt össze ez a gyűjtemény. A világirodalmat tekintve Horatius művei, hazai „mezőben” *Zrínyi* sorai adják a legrégebbi, Nelly Sachs és Saint-John Perse költészete, illetve *Tandori Dezső* „ragasztásai” és *Várady Szabolcs* versei a legújabb tárgyát. A lebegően könnyed Apollinaire-sorok varázsa és a Kavafisz-líra tüntetően szikár prózaisága egyaránt méltatásra talál itt, akár *Petőfi* gyűjtőan forradalmi közéleti költészete vagy ezoterikusabb művészek lélegzadagítása – tehetjük ehhez hozzá. Személyes emlékek idézését és alkalmi reflexiók rögzítését éppúgy tartalmazzák a kötetek, mint elméleti megfogalmazásokat, elvi állásfoglalásokat a művészet lényegére vonatkozóan – egészíthetjük ki a mondottakat.

Szembeszökő tehát itt a *változatosság*. Ezek a különböző művek azonban több tekintetben is egymáshoz rendeződnek. Témában: az antikvitás, a középkorvég, a barokk, a klasszicizmus, a romantika, a realizmus, a szimbolizmus és az avantgarde láncolatú irányainak műveiből. A hazai és a távoli talajból sarjadt művek a csaknem mindig jelzett kapcsolatoknak és párhuzamoknak a közvetítésével alkotnak egységesnek tekinthető egészet, emellett a különböző műfajokban is leggyakrabban ugyanaz a pontos – árnyalt, hivalkodásmentesen elegáns, de olykor erőteljessé feszülő – stílus szolgál egységesítő tényezőül.

Szemléletmódban az évtizedek során *nyugvópontra* nem jutó *kiegyensúlyozottság* a közös: az újításra és a hagyományörzésre való egyidejű fogékonyság, felülemelkedni törekvés a népies-urbánus ellentéteken – melyek mibenlétét bizonyára „egyforma értetlenséggel fogadnák New Yorkban és Moszkvában” –; s az alkotó emberi szellem mindenkorai tisztelete. („A lélek balga fényűzése”-nek látszóe ugyanúgy, mint azé, amelyiknek bevallott célja „a gyakorlati igazság”.) Vas István eszményképe érezhetően